

Diyanet'in Hac Organizesinde Dini Hata Ve Eksiklik İddiaları

İrfan YÜCEL

Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi

4 Kasım 1996 tarihli Akit Gazetesi'nde Ali EREN'in "Hac Meselesinde Göze Takılanlar" başlıklı yazısında, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın hac organizesi eleştirilirken, önemli dini hata ve eksiklikler de yapıldığı ileri sürülerek:

- a. Şeytan taslamanın, bayramın ilk günü öğleye kadar; ikinci ve üçüncü günlerde ise, öğle ile aksam arası edâ edilmesi gerektiği halde, gece yaptırılarak mekruh islendiği,
- b. Arafe'den önce Mina'da geceleme sünnetinin terkedildiği.
- c. Mina'ya çıkmak, hanefilere göre sünnet ise de, diğer üç mezhebe göre vacip olduğu için, bu mezheplere göre terki halinde ceza kurbanı kesilmesi gerektiği halde, Diyanet'in hacıları Mina'ya çıkarmadığı,
- d. 3^4 sene önce hacılardan bir kısmı Müzdelife'ye vaktinde yetişemediği ve vacip olan vakfe eksik kaldığı için, ceza kurbanı kesilmesi gerektiği halde isin sus-pusla geçirildiği,
- e. Kadınların sağ-sol ve arkalarında namaz kılan erkeklerin namazları bozulduğu halde, bu şekilde namaz kılan bir Diyanet görevlisinin namazını iade etmemesi bir yana, böyle bir hükümden haberdar bile olmadığı... ifade edilmektedir.

Şüphesiz bir isin daha iyi yapılabilmesi için, yol gösterici eleştirilere de ihtiyaç vardır. Ancak eleştirilerin faydalı olması için, eleştiricinin iyi niyetli olması yanında, konu ile ilgili yeterli bilgiye sahip olması da şarttır. Aksi halde yarım yamalak, bölük pürçük bilgilere dayanan eleştirinin isin gerçeğini bilmeyen okuyucunun kafasını karıştırmaktan öte bir yarar sağlaması söz konusu olamaz.

a) Bilindiği üzere, bütün ibadetlerin eda edileceği vakitlerin başlangıcı ve sonu vardır. Sözelimi sabah namazının vakti fecr-i sadık (tan yerinin ağarmaya başlaması) ile; öğle vakti ise güneşin tepe meridyeni geçmesi ile baslar. Güneşin doğmaya başlaması ile sabah namazı vakti; girdiği anda mevcut olana ilaveten her şeyin gölgesi bir kat daha uzadığında ise öğle vakti sona erer. Bu süreler arasında kılınan sabah ve öğle namazları sahih ve caizdir. Ancak vakit girer girmez kılınmaları kerahatsiz caiz ise de, sabah namazının ortalık biraz aydınlandıktan; öğle namazının ise gölge bir miktar uzadıktan sonra kılınması müstehab, yani daha faziletlidir. Mazeretsiz olarak, vaktin son anına kadar geciktirmek ise uygun değildir.

Aynı şekilde, hacda şeytan taslamanın vakti, bayramın ilk günü, fecr-i sâdik ile; ikinci ve üçüncü günlerde ise, güneşin tepe meridyenine gelmesiyle baslar ve her üç günde de, ertesi günkü fecr-i sâdiğe kadar devam eder. Bu süreler içinde şeytan taslamak, cezasız, sahih ve caizdir. Ancak, ilk gün, güneşin doğusu ile zevali (tepe meridyenine gelişi) arasındaki süre içinde; ikinci ve üçüncü günlerde ise, güneş batmadan önce atılması mesnûndur. Mazeretsiz olarak güneş battıktan sonraya tehiri ise, karanlık sebebiyle atılan tasın mahalline ulaşip ulaşmadığı izlenemeyeceği ve başkalarına ezâ verilebileceği için, mekruh görülmüştür. Günümüzde tas atma mahalli, gündüzden farksız denilebilecek ölçüde aydınlatıldığı için, artık kerahetin illeti kalmadığı gibi, izdiham sebebiyle, taslamanın güneş battıktan sonraya tehirinde de kerahet sözkonusu değildir. Esasen, bütün hüccacın güneş batıncaya kadar olan

süre içinde taşlamayı tamamlamalarının mümkün olmadığı, inkârı kabil olmayan bir gerçektir. Güneş çarpması ihtimali ve izdiham sebebiyle karşılaşılabilecek tehlikeler göze alınmak şartı ile, ferdi olarak faziletli kabul edilen süre içinde taslama mahalline gidilebilirse de, kabile halinde gidilmesi mümkün değildir.

Bilindiği üzere dini hükümlere göre, bir sünnetin ifası bir haramın veya mekruhun islenmesine yol açıyorsa, o sünnetin terki gerekir. Taş atmanın faziletli kabul edildiği saatlerde, taş atanlar, aşırı izdiham sebebiyle, sıkıntı ve eza çektikleri gibi, çevrelerindeki kişilere sıkıntı ve eza verdikleri de bir gerçektir. Bu yönden de, şeytan taşlamanın, izdihamın kısmen hafiflediği saatlere tehiri dinen de gereklidir, iste bütün bu hususlar dikkate alınmadan “maalesef mekruh isleniyor” demenin, insafla bağdaşır yönü yoktur.

b) Arafe gününden önceki Terviye günü Mina’ya gidip, geceyi orada geçirme sünnetini, sadece Diyanet İşleri Başkanlığı organizasyonu ile, hacceden, hatta sadece Türkiye’den hacca gidenler değil; müstakil ulaşım vasıtaları bulunmayan ve kabile halinde hacceden bütün dünya hacıları da yerine getirememektedir. Çünkü mevcut araç sayısı ve yol imkânı, bütün hacıların Mina’da bir gece kalarak Arafat’a çıkmaları için yeterli değildir.

c) Arafat’tan döntükten sonra, şeytan taslama günlerini Mina’da geçirmek, Hanefilere göre sünnet; diğer üç mezhepte ise vaciptir. Ancak konu ile ilgili dini hükümler kendilerine bildirildiği ve parası ödenerek bütün hacılar için çadırlar da kurdukları halde, gerek şirketler, gerekse Diyanet organizasyonu ile hacca gidenlerin büyük çoğunluğu çadırlarda kalmamakta; şeytan taslama menasikini Mekke’ye gidip gelerek yerine getirmektedir. Hacıların kendi fiil ve davranışlarından doğan kusurlar sebebiyle ceza kurbanı gerekirse, şüphesiz bunun bedelini hacıların kendileri ödeyeceklerdir.

d) Hacda vacip olan menâ- sikten biri, mazeretsiz terkedilirse, ceza kurbanı kesilir. Ancak, semavi yani kişinin iradesi dışında bir mazeret sebebiyle edâ edilemeyen vaciplerden dolayı ise hiçbir ceza gerekmez. 3-4 sene kadar önce, bir kısım hacıların Müzdelife vakfesine zamanında yetişememeleri, izdiham sebebiyle olmuştur, izdihamın dinen geçerli bir mazeret olduğu, bütün fıkıh kitaplarında yer almıştır.

e) Muhazat-ı nisâ yani cemaatle namaz kılarken, kadınların erkeklerin önünde veya yanında bulunmaları, sadece hanefilere göre namazı bozar; diğer üç mezhebe göre bozamaz. Şüphesiz gerek namazda, gerek namaz dışında, kadınların, erkekler arasına karışmaları uygun değildir. Ancak, hacda, özellikle Harem-i Şerifte bazı hallerde bundan kaçınmak mümkün olmamakta, bu durum umumu belvâ kabilinden bir zaruret olmaktadır. Bu durumda, yanında veya önünde kadın bulunan erkeklerin yapacağı şey; imama uymayıp, namaz kılmamak veya namazı iade etmek değil; bu konuda diğer mezheplerdeki içtihatla amel etmektir. Esasen bir kimsenin iade etmek üzere, batıl olduğunu bilerek namaz kılmaması söz konusu değildir.